

بررسی رابطه طایفه‌گرایی و احساس امنیت اجتماعی (مورد مطالعه شهروندان شهر ایذه)

اکبر زارع شاه‌آبادی^۱، مهران بندری^۲، زهره فریدونیان^۳

^۱ دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه یزد (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی بررسی مسائل اجتماعی ایران، دانشگاه شهید چمران اهواز

^۳ کارشناس ارشد جامعه‌شناسی

چکیده

طایفه‌گرایی و وجود احساسات و روحیات قوی طایفه‌گرایی، که از ویژگی‌های ساختار سنتی و ایلی و قبیله‌ای می‌باشد. این پژوهش با هدف سنجش نقش طایفه‌گرایی بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر ایذه انجام گرفته است. پژوهش حاضر از نظر زمانی، مقطعی از نظر نحوه‌ی اجرا، پیمایش و از نظر نوع کاربردی است. جامعه آماری پژوهش، افراد بالای ۱۵ سال شهر ایذه که تعداد آن‌ها مطابق سرشماری ۱۳۹۵ «۶۸۱۱۵» نفر می‌باشد که از این تعداد ۳۸۴ نفر با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری دو مرحله‌ای سیستماتیک و تصادفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته است که اعتبار آن از طریق محتوا و پایایی آن از طریق محاسبه آلفای کرونباخ سنجیده شده است و اطلاعات به دست آمده از طریق آزمون‌های F، T و ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره تحلیل شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد میزان احساس امنیت در بین مناطق دوگانه شهری ایذه متفاوت است. بین طایفه‌گرایی و احساس امنیت رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. بدین معنا که هر چه میزان طایفه‌گرایی بالاتر می‌رود میزان احساس امنیت کاهش می‌یابد. همچنین افراد با پایگاه اجتماعی اقتصادی بالاتر میزان احساس امنیت بالاتری دارند. تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد که متغیرهای پایگاه اجتماعی اقتصادی، مناطق شهری و طایفه‌گرایی حدود ۷/۱ درصد تغییرات احساس امنیت را در این شهر تبیین می‌کند. دامن زدن به طایفه‌گرایی آثار و پیامدهای مخربی زیادی دارد که یکی از آن‌ها کاهش امنیت اجتماعی شهروندان می‌باشد بنابراین لازم است که همگرایی در بین طوایف ترویج شود.

واژه‌های کلیدی: احساس امنیت اجتماعی، طایفه‌گرایی، پایگاه اجتماعی اقتصادی، ایذه

مقدمه و بیان مسئله

انسان‌ها در طول تاریخ حیات اجتماعی خویش، بر اساس زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی و تحت تاثیر شرایط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ارزش‌های حاکم بر جامعه و همچنین ارزش‌های حاکم بر اندیشه و تفکر افراد با انواع گوناگونی از رویارویی‌ها و تقابلات مثبت و منفی فردی، گروهی و بین گروهی بوده‌اند (میرفردی و صادق‌نیا، ۱۳۹۱: ۴۲). تعلق خاطر و گرایش به گروه و جامعه‌ای که انسان در آن تولد یافته و ارزش‌ها، باورها و آرای خود را در آن درونی ساخته، موضوعی جاودانه و فراگیر است (گودرزی، ۱۳۸۴: ۷). خصلت اجتماعی انسان، به علاوه نیاز او به تعامل و همکاری و مقابله با خطرها و تهدیدها او را به سوی زندگی گروهی و قبیله‌ای سوق داد (الهیاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۸). در جوامع سنتی بسته به نوع فرهنگ و محیط، ساختارهای متفاوتی وجود دارد که بر پیوند خونی و خویشاوندی استوار است (مجتهدزاده، ۱۳۹۲: ۵۸-۵۷). در این جوامع، افراد به شدت متأثر از ساختارهای اجتماعی هستند؛ به طوری که افراد یا گروه‌های انسانی (تیره، اقوام و ملت‌ها) در جابه‌جایی‌های افقی و عمودی خود، آگاهانه یا ناآگاهانه، پیوسته در حفظ اصل یا بازگشت به اصل خود می‌کوشند (سجادیان و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۰). هر انسانی تمایل دارد که هویت خود را آگاهانه و در یک گروه خاص جست و جو کند. هویت می‌تواند در چندین سطح ممکن باشد و هر فردی می‌تواند به صورت همزمان و به شکل عادی چندین هویت را بپذیرد. با وجود این شمار این هویت‌ها بنابر سنت‌های اجتماعی گوناگون متفاوت است. برای نمونه، تعلق‌های گوناگون به خانواده، به کلان، به قبیله، به دین، به طبقه اجتماعی، به قومیت، به ملت و به تمدن می‌توانند در هویت هر انسانی با یکدیگر سازش داشته باشند و چنین فردی قادر است از خود وفاداری‌های متعددی که از لحاظ جغرافیایی یا اجتماعی با یکدیگر تداخل دارند، نشان دهد. با وجود این، هر انسانی بنا به مورد، به این یا آن تعلق خود در این یا آن سطح متفاوت، اهمیت بیشتری داده و این تعلق‌ها را در سلسله مراتبی از وفاداری‌های درونی و پذیرفته شده جای می‌دهد (برتون، ۱۳۸۴: ۲۳-۲۴). علل زیستی و اجتماعی تشکیل دهنده این نحوه‌ی زندگی انسان، لاجرم تعلقاتی را برای او پدید آورده‌اند؛ احساس تعلق به خانواده و خویشاوندان، در طول زمان، احساس تعلق به قبیله، تبار، ملت و کشور را پدید می‌آورد (گودرزی، ۱۳۸۴: ۷). در جامعه ایلی فرد به شدت به گروه و جمع متکی است. طایفه منافع فرد را تضمین می‌کند (الهیاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۸). طایفه‌گرایی و وجود احساسات و روحیات قوی طایفه‌گرایی، که از ویژگی‌های ساختار سنتی و ایلی و قبیله‌ای می‌باشد. این امر اگر چه محاسنی از قبیل: همبستگی، حس وفاداری و روحیه‌ی تعاون و همکاری را در گروه‌های انسانی تحکیم و تقویت می‌کند، اما پیامدهای زیانبار فراوانی نیز به دنبال دارد از جمله: استمرار و تداوم ساختار سیاسی سنتی و حفظ قدرت و نفوذ رهبران و نخبگان سنتی، مانعی بزرگ در تحول سیاسی جامعه و گسترش نهادهای مدنی قلمداد می‌شود تشدید احساسات و عواطف طایفه‌ای، سبب می‌شود تا همبستگی اجتماعی میان اعضاء طوایف به شدت تضعیف گردد و فضای دوستی، صمیمیت و همدلی را به نزاع، تفرقه، کشمکش، اتلاف وقت و فرصت‌ها و هدر رفتن و تخریب سرمایه و نیروی انسانی تبدیل نماید یکی از آثار شوم طایفه‌گرایی، نزاع‌های دسته جمعی می‌باشد که هر ساله خسارت‌های مادی و فرهنگی فراوانی به اشخاص و جامعه وارد می‌کند که بعضا قابل ترمیم و جبران نیستند (اورکی، ۱۳۹۴: ۹۸). اگر جماعت‌گرایی (طایفه‌گرایی) به سوی انزوای اجتماعی برود، می‌تواند برای آن جماعت و برای جامعه‌ای که در آن به فعالیت مشغول است خطرناک شود. در واقع ممکن است جماعت‌گرایی زمینه‌ای برای خودمحور بینی فرهنگی، نژاد پرستی و بروز اختلافات و تنش در جامعه مقصد شود. جماعت‌گرایی ممکن است موقعیت

های شهروندی را نیز به خطر بیندازد، برای مثال افراد در انتخاب‌های سیاسی و اقتصادی خود را به افراد جماعت خود بدهند و نه به برنامه‌های سیاسی یا اقتصادی. اینجاست که جماعت‌گرایی به آسیبی تبدیل می‌شود (فکوهی، ۱۳۹۶: ۱۴۵).

در باب ضرورت و اهمیت تحقیق باید گفت امنیت از مقولات بسیار مهم و رایج حیات بشری از گذشته‌های دور تا امروز بوده که ضمن پشت سر نهادن تحولات عمده در گذر زمان، نه تنها اهمیت آن کاهش نیافته، بلکه هر روز بر اهمیت آن نیز افزوده شده و ابعاد وسیع‌تری یافته است (صالحی امیری و افشاری نادری، ۱۳۸۹: ۵۰). بی‌تردید هیچ عنصری برای پیشرفت، توسعه، تکامل جامعه و شکوفایی استعدادها، مهم‌تر از عنصر امنیت و تأمین امنیت و آرامش در جامعه نیست و توسعه اجتماعی، خلاقیت و تحرک اجتماعی اثر بخش، در سایه امنیت اجتماعی میسر است (خورشیدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۶). احساس امنیت زمینه مشارکت اجتماعی افراد را فراهم نموده و از این طریق راه را برای توسعه هموار می‌سازد (دسترنج، ۱۳۹۳: ۱۵۱). احساس ناامنی در جامعه، موجب کاهش سطح بهداشت روانی شده و تحقق این ناامنی، سلب اعتماد اجتماعی را پدید می‌آورد. در چنین شرایطی، جامعه دچار گسست‌هایی در شبکه روابط اجتماعی می‌شود. در واقع احساس ناامنی باعث به وجود آمدن تنش، اضطراب، بی‌قراری و حتی بیماری‌های روانی خواهد شد. فقدان احساس ناامنی در جامعه باعث می‌شود که افراد از حوزه‌ی عمومی کناره‌گیری کرده و زندگی و فعالیت‌های خود را در ترس و انزوا ادامه دهند (میرزایی و حسنونند، ۱۳۹۱: ۱۳۵).

ایران کشوری چند قومیتی است و تاریخ سیاسی آن در مقاطع مختلف با نقش فعال قبایل و طوایف گره خورده است. نقش طوایف گاهی مثبت و گاهی منفی است. صرف نظر از این نقش‌ها، گاهی درون این گروه‌ها و هم‌چنین در بعضی از روستاها و شهرها برخوردهایی شکل می‌گیرد که آثار تخریبی آن، امنیت و آسایش مردم را به خاطر قتل‌ها و کشتارهای بی‌امان، سلب می‌نماید (رضائی کلواری و بحرینی، ۱۳۸۹: ۱۳۸). همان‌طور که اقوام مختلف ایران در مقابل کشورهای دیگر به کشور خود احساس تعلق و تعهد دارند نسبت به قوم خود در مقابل اقوام دیگر، هم‌چنین نسبت به طایفه‌ی خود در مقابل طوایف دیگر هم، همین احساس را دارند. این احساس افراطی تعلق باعث می‌شود تا در بعضی مواقع بین اقوام مختلف و طایفه‌های مختلف درگیری و اختلافات پیش بیاید. این درگیری‌ها باعث ترس و وحشت و ناامن شدن فضای شهرهای کشور می‌شوند و از این طریق بر روی امنیت اجتماعی شهروندان تأثیر می‌گذارند (سجادیان و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۰). نظام طایفه‌ای به دلیل ساختارهای سنتی حاکم بر جامعه ایرانی و فرهنگ سیاسی ایلی عشیره‌ای جامعه ایرانیان، برتری قومی و طایفه‌ای هم‌چنان ادامه یافت به طوری که اکثر مناطق پیرامونی ایران از ساختار تاریخی و اجتماعی قومی و طایفه‌ای، در قالب اجتماعات محلی برخوردار بودند (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۱). برقراری امنیت در شهرهایی به مانند ایزده دشواری خاصی دارد. زیرا به دلیل عدم توسعه اقتصادی و اجتماعی بافت جمعیتی این شهر بیشتر از طبقه‌ی پایین و فرودست تشکیل شده و سطح درآمدی آن‌ها ناچیز بوده و میزان بیکاری در آن بسیار بالا است. جمیع این شرایط شهر ایزده را در نوک پیکان آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی قرار داده است. هم‌چنین از آن‌جایی که شهر ایزده ویژگی‌هایی چون شیوه زیست‌عشائری، خویشاوندگرایی و احساس تعلق به طایفه‌ای خاص را از دیر باز حفظ کرده است. مسئله عمده و مهم در این شهر اختلافات طایفه‌ای است که هر از گاهی در شهر و به دلایل مختلفی شعله‌ور می‌شود. به عنوان مثال در سال ۱۳۸۳ به واسطه‌ی اختلافات طایفه‌ای که در زمان برگزاری انتخابات مجلس شورای اسلامی رخ داد ۳ نفر در درگیری‌های بین طایفه‌ای کشته شدند (سجادیان و همکاران ۱۳۹۴: ۶۲). حتی برخی از محققان یکی از دلایل عدم توسعه شهرستان ایزده را وجود طایفه‌گرایی گسترده در همه سطوح می‌دانند. بنابراین طایفه‌گرایی به عنوان یکی از اصلی‌ترین معضلات اجتماعی در شهر ایزده است که

علاوه بر ایجاد فضایی آکنده از خشم و نفرت، امنیت انسان را از جنبه‌های مختلف تهدید می‌کند. از این رو سوال اصلی تحقیق این است که ضمن سنجش میزان احساس امنیت و طایفه‌گرایی، بررسی نماید طایفه‌گرایی چه نقشی در میزان احساس امنیت شهروندان شهر ایزده دارد؟

پیشینه تحقیق

با توجه به تحقیقات صورت گرفته داخلی و خارجی، سعی شده است تا تحقیقاتی که به موضوع نزدیکتر باشند در اینجا مورد اشاره قرار گیرند.

توحیدیان و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در سطح محلات نشان دادند بین قوم‌گرایی و همبستگی اجتماعی رابطه وجود دارد و از بین متغیرهای آزموده شده (قوم‌گرایی، توسعه نابرابر، آگاهی از حقوق شهروندی، احساس تبعیض، اجحاف و بی‌عدالتی، ابزارها و رسانه‌های ارتباطی و اطلاعاتی) متغیر قوم‌گرایی بیشترین تاثیر بر همبستگی اجتماعی دارد.

قاسمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان تحلیل شکل‌گیری نزاع‌های دسته‌جمعی در مناطق روستایی شهرستان سلسله دریافتند تنش‌های فکری- فرهنگی جامعه مورد مطالعه همچون طایفه‌گرایی همواره نقش به‌سزایی در بروز نزاع‌ها داشته است.

سبکتکین و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان رابطه سرمایه اجتماعی و هراس از تعرض در محله‌های شهر خرم‌آباد نشان دادند که بین تعلق طایفه‌ای و هراس اجتماعی از تعرض رابطه وجود دارد. به گونه‌ای که شهروندانی که تعلق بیشتری به طایفه خود برخوردار بودند هراس از تعرض کمتری داشتند.

کانونی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «سنجش احساس امنیت در مناطق شهری مطالعه موردی: شهر اردبیل دریافتند: تفاوت معناداری بین مناطق شهری و امنیت اجتماعی وجود دارد. به گونه‌ای که منطقه ۴ دارای کمترین احساس امنیت اجتماعی و منطقه ۲ دارای بیشترین احساس امنیت اجتماعی می‌باشد.

یوسفی جویباری و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «نابرابری‌های قومی و امنیت ملی» دریافتند نابرابری‌های قومی و عدم پاسخگویی به نیاز اقوام مختلف در هر جای دنیا می‌تواند موجب تشدید درگیری‌ها و خشونت‌ها می‌شود. و تهدیدی برای امنیت ملی محسوب می‌شود.

حسین زاده و همکاران (۱۳۹۰) با عنوان بررسی جامعه‌شناختی عوامل موثر بر میزان گرایش به نزاع دسته‌جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز) نشان دادند بین تعلق به جامعه قبیله‌ای و گرایش به نزاع دسته‌جمعی رابطه وجود دارد و از بین متغیرهای آزموده شده (پایگاه اقتصادی- اجتماعی، احساس انومی، محرومیت نسبی، کنترل اجتماعی، خواستگاه خانوادگی و تعلق به جامعه قبیله‌ای)، تعلق به جامعه قبیله‌ای بیشترین تاثیر را گرایش به نزاع دسته‌جمعی داشته است.

اسانگ و تدیکا (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «طایفه گرایی و اثر بخشی دولت» نشان دادند این مطالعه نشان می دهد که کشورهای که دارای جمعیت بالای قبیله ای هستند، از نظر ناکارآمدی دولت از حکومت ناکارآمد برخوردار هستند. ناکارآمدی دولت و قبیله گرایی نشان می دهد که یکدیگر را در یک رابطه قوی تقویت می کنند.

جاکوبسن و دکارت (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین پدرسالاری قبیله‌ای و ستیزه جویان اسلام‌گرا» نشان دادند بین شاخص‌های قبیله‌ای و گرایش به ستیزه‌جویی مذهبی رابطه وجود دارد. همچنین در غیاب فرهنگ قبیله‌ای، پیروی از افراط‌گرایان کمتر ایجاد می‌شود.

رولند (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان «دموکراسی و نظام قبیله‌ای در اردن: قبیله‌گرایی ابزاری برای تغییر اجتماعی» نشان داد که ماهیت قبیله ای جامعه اردن می تواند به عنوان وسیله ای برای ارتقای آرمان های دموکراتیک با برانگیختن تغییرات اجتماعی و حمایت از ارزش های قبیله ای که سازگار با دموکراسی است، مورد استفاده قرار گیرد.

نظریات تحقیق

طایفه‌گرایی به رفتاری اطلاق می‌شود که بر اساس آن فرد و گروه، فرهنگ و قومیت خود را بهتر از دیگران می‌داند و به هنگام ارزیابی یکی از جنبه‌های فرهنگی جامعه دیگر، فرهنگ خود را معیار قرار می‌دهد (عشایری، ۱۳۹۲: ۶۱). بروز کشمکش و جدال میان ایلات را می‌توان معلول گروهی از عوامل اجتماعی و روانی جامعه دانست که در آن همبستگی و انسجام درون گروهی، خودکفائی اقتصادی، خودگردانی سیاسی طوایف، وجود نظم ساختاری و سلسله مراتبی مشخص، وجود تمایز و در تضاد بودن با دیگر گروه‌ها، فرد را به حمایت از گروه خود نیازمند می‌ساخته است. بدین ترتیب همبستگی اجتماعی درون گروهی بیشتر و حس تمایز برون گروهی با ایلات دیگر منجر به رواج خشونت، غارت و قتل شده است (بارنز و بکر، ۱۳۸۵: ۳۰ به نقل از نیازی و عشایری، ۱۳۹۴: ۶۲).

۱-۳. واتزر معتقد است در گروه و قبیله، مردم در خوی، خون، خاک و فرهنگ مشترک ریشه دارند، افراد بسیار شبیه به هم و همواره به کل جامعه وابسته هستند و این وابستگی همبستگی قوی و محکم گروه طایفه‌ای را ایجاد و فرد را در مقابل قوم و خویشاوندان خود مسئول می‌کند؛ همچنان که طایفه فرد نیز در برابر وی مسئول شناخته می‌شوند. حفظ چنین مسئولیتی و تقویت تمایل داشتن به حفظ پیوندهای خونی به شکل‌گیری گروه کلان و قبیله منجر می‌شود (نیازی و همکاران، ۱۳۹۶: ۵).

۲-۳. به زعم راجرز، در جامعه عشیره‌ای، اعضای یک گروه با همدیگر همسان تلقی می‌شوند. آن‌ها نوعی هویت اجتماعی به دست می‌آورند که اعتبارشان را از گروه خود کسب می‌کنند؛ بنابراین آن‌ها بدین جهت که در درون گروهی در ارتباط با گروه-

^۱Asong and Tedika

^۲Jacobson and Decart

^۳Rowland

^۴Waters

^۵Rogers

های بیرونی پایگاه یا موقعیت بالایی داشته باشد، تشویق و ترغیب می‌شوند، طوری که حمایت بیش از حد با تضاد قرار گرفتن با افراد خارج از گروه همراه خواهد بود. بنابراین، جامعه عشایری ایران به مناسبت دارا بودن نیای مشترک تاریخی در زیر شاخه‌های نیای مشترک، زندگی خویشاوندی و حفظ این وابستگی نوعی ساخت سنتی خویشاوندی هرمی شکل را ایجاد نموده‌اند و هر چه از قاعده هرم به راس آن، پیش برویم بر تحکیم نسبی این وابستگی افزوده می‌گردد (نیازی و عشایری، ۱۳۹۴: ۶۱-۶۰).

۳-۳. بر اساس نظریه رقابت بر سر منافع ادغام سیاسی گروه‌های قومی در داخل یک دولت-ملت خاص، چارچوبی فراهم می‌سازد که در آن رقابت بر سر منابع- به ویژه مشاغل دولتی- انگیزه عمده کشمکش میان قومی را به وجود می‌آورد. هویت‌یابی قومی به عنوان اساس اقدام جمعی زمانی تحقق می‌پذیرد و حفظ می‌شود که امتیازات آشکاری وجود داشته باشد که با تکیه بر هویت قومی بتوان برای دست یافتن به آن‌ها با دیگران رقابت کرد. این رقابت میان گروه‌های قومی عامل بسیج قومی است و منجر به تشکیل سازمان‌های قومی و افزایش هویت‌های قومی می‌شود. اقدام جمعی نژادی و قومی زمانی روی می‌دهد که دو گروه قومی بیشتر بر سر منابعی با ارزش یکسان با یکدیگر رقابت کنند. رقابت قومی نیز زمانی به وجود می‌آید که گروه‌های قومی سعی دارند بر سایر گروه‌های قومی اکثریت یا اقلیت در دستیابی به همان منابع پیشی بگیرند. در شرایطی که منابع پایدار یا ناپایدار مطرح باشد، این رقابت منجر به اقدام جمعی قومی می‌شود (ربیع، ۱۳۸۷: ۳۰۳). به گفته‌ی گلپز و موبینهان، گروه‌های قومی به میزان بی‌سابقه‌ای به عنوان وسایل تجلی و پیشبرد منافع اقتصادی و سیاسی ظهور می‌کنند. آن‌ها معتقدند که با ظهور دولت رفاهی و گرایش کلی دستگاه‌های دولتی به ایفای نقش داور در رقابت‌های اقتصادی و سیاسی، قومیت به عنوان تاملین و گسترش منافع مادی کاربرد گسترده استراتژیک پیدا کرد. سوزان اولزاک، یکی دیگر از محققان «اقدام جمعی قومی» استدلال مشابهی دارد. به گفته او: تئوری مربوط به بسیج و رقابت بر سر منابع، مفهوم بندی سیال و موقعیت‌گرایانه‌ای از قومیت و مرزهای قومی ارائه می‌دهند که آن‌ها را قادر می‌کند تا پویایی اقدام جمعی قومی و افول آن را توضیح دهند. اقدام جمعی نژادی زمانی روی می‌دهد که دو گروه قومی یا بیشتر بر سر منابعی با ارزش یکسان با یکدیگر رقابت کنند. رقابت قومی نیز زمانی به وجود می‌آید که گروه‌های قومی سعی دارند بر سایر گروه‌های قومی اکثریت یا اقلیت در دستیابی به همان منابع پیش بگیرند. در شرایطی که منابع پایدار یا ناپایدار مطرح باشد، این رقابت منجر به اقدام جمعی قومی می‌شود (احمدی، ۱۳۸۲: ۱۵۵-۱۵۶).

۳-۴. بر اساس این نظریه، محرومیت نسبی و نسبت دادن «رانی مان» و «هوند ریش» در صورت کمیابی و محدودیت منابع، بین افراد و گروه‌های اجتماعی برای دستیابی به منابع رقابت به وجود می‌آید. چنانچه فرد یا گروه ببیند به آنچه که نیاز داشته نتوانسته دست پیدا کند در حالی که دیگران از آن بهره‌مند شده‌اند، احساس بی‌عدالتی و یا محرومیت نسبی خواهد کرد (مصطفی نژاد، ۱۳۸۹: ۱۸۰). چنین احساس عقب ماندگی از دیگران، که از مقایسه با دیگران به وجود می‌آید، در سطح فردی موجب پیدایش بغض، حسادت و دیگر واکنش‌های عاطفی علیه فرد یا گروه رقیب شده و در سطح اجتماعی سبب

^۱Glazer and Mouinean

^۲Susan Olzak

^۳Relative Deprivation and Attribution Theory

^۴Raneiman and Hendrrich

تشدید تضادهای بین گروهی می‌شود. بر اساس نظریه «نسبت دادن»، «مشارکت کنندگان» در موقعیت‌های بین شخصی بیشتر دلایل رفتار خود را به عوامل موقعیتی از جمله رفتار دیگر مشارکت کنندگان نسبت می‌دهند، حال آنکه مشاهده گران خارجی همان رفتار را به خصوصیت‌های شخصی مشارکت کننده نسبت می‌دهند. بنابراین در شرایط رقابت اجتماعی و مقایسه، افراد درصدد برخوردند آمد که علل عقب ماندگی خود را بیشتر به عوامل بیرون از موقعیت خود منتسب نمایند. در این معنا، پیشداوری اجتماعی نسبت به گروه مورد مقایسه، نوعی نسبت دادن بیرونی برای احساس عقب ماندگی است؛ یعنی در وضعیت مقایسه و رقابت بین شخصی و بین گروهی، پیشداوری‌ها دلایل بیرونی (نه لزوماً معقول) هستند که افراد برای توجیه عقب ماندگی خود اختیار می‌کنند و طبعاً این گونه نسبت دادن در شرایطی که تصویب اجتماعی را نیز به همراه داشته باشد (هنجار) رواج بیشتری خواهد یافت. نتیجه اینکه هر چه احساس محرومیت نسبی در شخص شدیدتر باشد، احتمال بروز پیشداوری نسبت به فرد یا گروه مورد مقایسه در او بیشتر خواهند بود و این پیشداوری به منازعات بین گروهی منجر می‌گردد (صالحی امیری، ۱۳۸۸: ۱۳۲).

طبق نظریه ناکامی - ستیزه جویی دولارد، تضادهای قومی ناشی از رقابت میان گروه‌های مختلف بر سر منابع کمیاب مانند ثروت، قدرت و مقام است. گروهی که در این رقابت و تضاد پیروز می‌شوند، گروه غالب و سایر مدعیان گروه‌های اقلیت نامیده می‌شود. برای اینکه تضادها و نابرابری‌های قومی گسترش یابند، سه شرط اساسی باید وجود داشته باشد: گروه‌های متمایز ۲- رقابت بر سر منابع ۳- نابرابری قدرت (مصطفی نژاد، ۱۳۸۹: ۱۸۰).

چارچوب نظری

بر اساس نظریه واتزر و راجرز، مشترکاتی که در جامعه‌ی طایفه‌ای وجود دارد از جمله ریشه و نیای مشترک، سرزمین مشترک و ... باعث می‌شوند فرد خود را برخاسته از طایفه به شمار آورد، فرد موجودیت و اصالت خود را از طایفه می‌داند، و در همه‌ی اوضاع و شرایط طایفه پشتیبان فرد است. از این رو القای چنین حسی به فرد منجر می‌شود بیش از آنکه فرد برون‌گرایی باشد، انسانی می‌شود فردی دورن‌گرایی می‌شود، و هر فردی در طایفه مسئولیتی در قبال طایفه دارد. که همه‌ی این عوامل منجر می‌شود فرد در اوان کودکی چنین افکاری در ذهن او نهادینه شود. و همیشه خود محور بینی طایفه خود را از دست ندهد. بر اساس نظریه رقابت بر سر منافع، گروه‌های قومی که در یک سرزمینی وجود دارند همواره برای دستیابی به منابع به ویژه مشاغل دولتی با هم رقابت دارند و رقابت منجر به کشمکش بین قومی می‌شود. و افراد آن قوم برای آن که بتوانند به منافع خود دست یابند همیشه سعی در حفظ هویت قومی خود می‌کنند زیرا که تنها با تکیه بر هویت قومی خود می‌توانند به این منابع دست یابند. حتی برخی محققان از سه نوع علت مرتبط با هم یاد کرده‌اند که به لحاظ تاریخی در ایران منجر به «رقابت» و «تزع» در بین طوایف شده است. نخست، مبارزه برای دستیابی به منابع کمیاب و به ویژه زمین‌های آبی، چراگاه-های حاصلخیز و قنات‌ها. دوم، اصل بهره‌گیری از فرصت‌های نابرابر اقتصادی، این باور را تقویت می‌کرد که شخص فقط با محروم کردن دیگران می‌تواند به ثروت و دارایی دست یابد. سوم رقابت برای دستیابی به مناصب محلی. بر این پایه لمبتون

^۱Dulard

^۲Lambton

اعتقاد دارد تا دوران معاصر، اشکال مختلف زد و خوردهای گروهی، یکی از ویژگی‌های زندگی ایرانیان بوده است. این امر نشان می‌دهد که در همه بخش‌های سازمان‌های قبیله‌ای - از خانواده گروه چادر نشین تا خانواده خان حاکم و در شهرها بین گروه‌های مختلف شهری و محلات و گروه‌های قومی ساکن در شهر و میان گروه‌های مختلف ساکن در روستاها - تعارض، درگیری و مبارزه به چشم می‌خورد است (اکبری، ۱۳۸۴: ۳۸-۳۹). یکی از دلایل طایفه‌گرایی در شهرهایی به مانند ایزد رقابت بر سر منافع است گاهی اوقات این منافع یک قطعه زمین می‌باشد و گاهی در مسئله‌ای بزرگتر به مانند انتخابات به ویژه انتخابات مجلس شورای اسلامی و شورای شهر می‌باشد. چون طایفه پیروز علاوه بر آن غروری که در خود حس می‌کند منفعی را نیز از این قبال به دست می‌آورد. به گونه‌ای که می‌توان گفت نظریه رقابت بر سر منافع این گونه طایفه‌گرایی را تبیین می‌کند.

همچنین بر اساس براساس نظریه محرومیت نسبی هنگامی که در محیطی کمبودها و محرومیت‌هایی باشد، برخی گروه‌های قومی سعی می‌کنند همین منابع اندک را به چنگ بیاورند. هنگامی که یک طایفه ببیند که امکاناتی که می‌توانست در اختیار او باشد ولی در دست طوایف دیگر است احساس محرومیت می‌کند. چنین احساس عقب ماندگی از دیگران در بین طوایف در سطح اجتماعی سبب تشدید تضادهای بین طایفه‌ای می‌شود. همچنین دولارد در نظریه ناکامی - ستیزه جویی تضاد قومی را ناشی از رقابتی می‌داند که بر سر منابع کمیاب است گروهی به واسطه پشتوانه قومی که دارند تمام امکانات را از آن خود می‌کنند و گروهی هم محروم از این امکانات هستند. گروهی درصدد برمی‌آیند تا برای منافع خود یک بسیج طایفه‌ای تشکیل دهند و این شکل‌گیری بسیج قومی منجر به درگیری و نزاع، ضرب و شتم افراد بیگناه، نابودی و غارت اموال اشخاص بیگناه، هتک حرمت به نوامیس مردم، جانبداری از باطل، دوری از حق، تضییع حقوق دیگران و قانون‌گریزی می‌باشد. و اگر اینگونه رفتار نهادینه و به یک عادت تبدیل می‌شود، ارتکاب جمعی جرم و گناه و سبک شمردن آن به یک عادت تبدیل می‌شود، حاکمیت تعصبات کور و گسترش عمیق کینه‌ورزی و دشمنی‌ها، آلودگی محیط اخلاقی و فرهنگی را به دنبال دارد و نهایتاً ناامنی و رعب و وحشت را در جامعه دامن می‌زند.

فرضیه‌های تحقیق

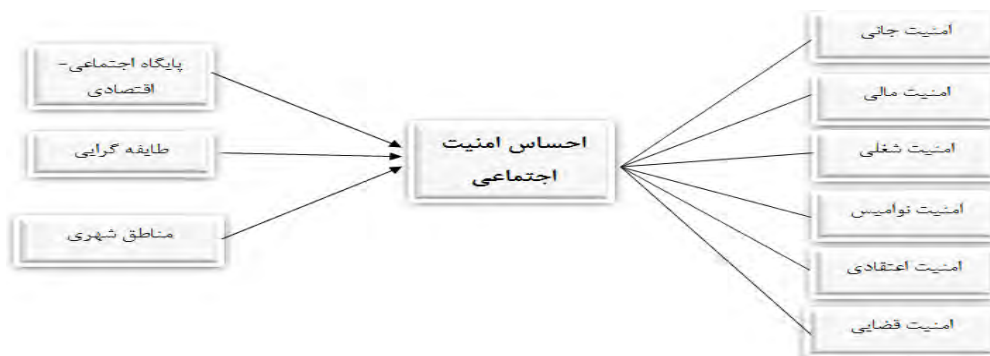
فرضیه اول: میزان احساس امنیت شهروندان ایزد پایین است.

فرضیه دوم: میزان طایفه‌گرایی در شهر ایزد نسبتاً بالا است.

فرضیه سوم: میزان احساس امنیت در مناطق ۲ گانه شهری ایزد متفاوت است.

فرضیه چهارم: بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی و احساس امنیت تفاوت وجود دارد.

فرضیه پنجم: بین طایفه‌گرایی و احساس امنیت رابطه وجود دارد.

شکل ۱. الگوی نظری تحقیق

روش تحقیق

این پژوهش از نظر اجرا پیمایش و از نوع توصیفی تحلیلی و از نظر هدف کاربردی بوده است. جامعه آماری این پژوهش، افراد بالای ۱۵ سال شهرستان ایذه می‌باشد که طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ بالغ بر «۶۸۱۱۵» برآورده شدند. و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر تعیین شد. گردآوری داده‌ها با پرسشنامه محقق ساخته صورت گرفت. پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ و اعتبار آن از روش اعتبار محتوا به دست آمده است یعنی اعتبار گویه‌ها از طریق مشورت با اساتید و متخصصین تایید شد. در جدول زیر نتایج آزمون آلفای کرونباخ آمده است.

جدول شماره ۱) میزان آلفا متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

متغیر	ابعاد	تعداد گویه	آلفا
اجتساس امنیت اجتماعی	امنیت جانی	۴	۰/۸۱
	امنیت مالی	۴	۰/۷۶
	امنیت شغلی	۴	۰/۷۶
	امنیت نوامیس	۴	۰/۷۱
	امنیت قضایی	۴	۰/۷۰
	امنیت اعتقادی	۴	۰/۷۲
	اجتساس امنیت اجتماعی (کل)	۲۴	۰/۸۱
طایفه گرایی		۷	۰/۷۴

شیوه‌ی نمونه‌گیری، نمونه‌گیری دو مرحله‌ای بوده است که در مرحله اول نمونه‌گیری سیستماتیک در محلات شهر اعمال گردید. بر اساس طرح جامع شهری ایذه مصوب سال ۱۳۹۲ شهر به مناطق ۱ و ۲ تقسیم شده است. منطقه ۱ شامل ۳ ناحیه و منطقه ۲ شامل ۲ ناحیه می‌باشد. در هر ناحیه تعداد ۷۶ پرسشنامه جمع‌آوری کردیم. همانطور که گفته شد در مرحله اول به روش نمونه‌گیری سیستماتیک خانوارها شناسایی شدند به این صورت که در داخل محلات در هر بلوک از اعداد ۱ تا ۱۰

به تصادف عدد ۴ انتخاب گردید و چون عدد واسط ۱۰ بود خانه‌ی بعدی ۱۴ و ۲۴ و ... انتخاب گردیدند. در مرحله دوم نمونه گیری تصادفی ساده بوده است بدین صورت که در داخل خانواده از افراد بالای ۱۵ سال به تصادف یک نفر از اعضای خانواده انتخاب و پرسشنامه تکمیل گردید. برای تحلیل آماری از نرم افزار SPSS و آزمون‌های آماری T, F, ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره استفاده شده است.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

پایگاه اجتماعی - اقتصادی: پایگاه به موقعیت اجتماعی و جایگاهی اطلاق می‌شود که فرد در گروه یا در مرتبه اجتماعی یک گروه، در مقایسه با گروه‌های دیگر احراز می‌کند (کونن، ۱۳۸۸: ۸۰). در میان امتیازات اجتماعی متعددی که در جوامع بشری وجود دارد به نظر می‌رسد که سه امتیاز خیلی مهم وجود داشته باشد، که عبارت است از درآمد، قدرت و اعتبار (پرستیژ) اجتماعی (محسنی، ۱۳۷۵: ۱۷۵). به منظور سنجش پایگاه اجتماعی - اقتصادی شاخص‌های مختلفی نظیر نوع شغل پاسخگو، سطح تحصیلات پاسخگو، میزان درآمد ماهیانه خانواده و وضعیت مسکن پاسخگو مورد استفاده قرار گرفت. پس از شاخص سازی پایگاه اجتماعی - اقتصادی براساس معرف‌های فوق، پاسخگویان به پنج گروه خیلی پایین، پایین، متوسط، بالا و خیلی بالا تقسیم بندی گردیدند.

مناطق شهری: بنابر تقسیمات طرح جامع شهری، شهر ایزده به دو منطقه ۱ و ۲ تقسیم می‌شود. که منطقه ۱ شامل ۳ ناحیه و منطقه ۲ شامل ۲ ناحیه می‌باشد. بنابراین منظور از مناطق شهری مناطق دوگانه ۱ و ۲ است.

طایفه‌گرایی: به میزان وابستگی درون گروهی افراد یک طایفه نسبت به هم اطلاق می‌شود که در آن جمع‌گرایی افراطی حاکم بوده و فرد خارج از طایفه تعریفی ندارد (عشایری، ۱۳۹۲: ۹۰). طایفه‌گرایی با گویه‌های زیر سنجیده شده است.

۱. سنت و آداب رسوم من از آداب و رسوم طایفه‌های دیگر بهتر است. ۲. محال است در انتخابات به کاندیدی به غیر از کاندیدی که از طایفه ی خودم باشد رای بدهم. ۳. همکار و شریک خودم را از طایفه ی خودم انتخاب می‌کنم. ۴. ترجیح می‌دهم همسایه ام هم طایفه ای خودم باشد تا از یک طایفه ی دیگر. ۵. به نظر من همه باید با هم طایفه ای خودشان ازدواج کنند تا از یک طایفه ی دیگر. ۶. اگر کسی از طایفه ام در درگیری با طایفه ی دیگر کشته شود دوست دارم سریع انتقامش گرفته شود. ۷. نسبت به آداب و رسوم طایفه ام پایبندم.

احساس امنیت: احساس امنیت را می‌توان میزان آرامش خاطر ذهنی و روانی افراد در مورد اینکه در زندگی روزمره خود چقدر در برابر خطرات احتمالی و مزاحمت دیگر افراد جامعه مصونیت دارند تعریف کرد. (مظلوم و اسمعیلی، ۱۳۸۹: ۲۲۵). در این پژوهش شش بعد از احساس امنیت اجتماعی به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفته است. امنیت جانی به معنای تضمین جسم و جان افراد در مقابل خطرات و آسیب‌هایی است که مانع از ادامه حیات آنان شود (بایبری و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۸). که این بعد با گویه‌های زیر سنجیده شده است.

۱. قدم زدن به تنهایی در مسیر خلوت. ۲. کمک به سرنشینان ماشینی که در شب در خیابان خلوت خراب شده. ۳. سوار شدن تاکسی به هنگام شب و تنهایی. ۴. تردد با ماشین‌های مسافرکش شخصی در شب.

امنیت مالی عبارت است تضمین دارایی های خانواده از سرقت و دزدی، و اطمینان خاطری که از تأمین نیازهای مادی و مالی خانواده حاصل می شود (تنهایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۴). این بعد نیز با گویه‌های زیر سنجیده شده است.

۱. حمل پول نقد و اشیای قیمتی به همراه خود ۲. پارک کردن خودرو به مدت طولانی در خیابان ۳. در میان گذاشتن میزان ثروت و درآمد خود با دیگران ۴. خالی گذاشتن منزل به هنگام مسافرت یا کار به مدت چند روز

امنیت شغلی: این بعد امنیت اجتماعی صرفاً شامل شرایط و اوضاع و احوالی نیست که افراد نگران از دست دادن شغل خود باشند، بلکه همچنین باید چشم انداز شغلی افراد و روند پیشرفت و ترقی آنان را در برداشته باشد. یعنی افراد ضمن کار و انجام وظیفه و دریافت حقوق و مزد، از امکانات لازم برای بهبود شرایط و پرورش خویش برخوردار باشند (تنهایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۴، ۱۵). این بعد نیز با گویه‌های زیر سنجیده شده است.

۱. آینده شغلی خود یا دیگر اعضای خانواده ۲. نگرانی از رقابت‌های ناسالم شغلی ۳. احتمال یافتن شغل مناسب پس از اتمام تحصیلات ۴. احتمال یافتن شغل جدید در کوتاه مدت در صورت از دست دادن شغل.

امنیت قضایی: اطمینان و آرامش احزاب و گروه‌های قانونی برای انجام فعالیت در جامعه و همچنین اطمینان افراد و گروه‌های یک جامعه از در معرض تهدید و خطر قرار نگرفتن در صورت اعتراض و اعتصاب برای دستیابی به حقوق خود (هاشمی نسب، ۱۳۹۴: ۱۷۸). این بعد با گویه‌های زیر سنجیده شده است.

۱. شرکت در تجمعات اعتراضی برای رسیدن به حقوق خود ۲. برگزاری تجمعات آزاد صنفی توسط اصناف مختلف ۳. فعالیت آزادانه احزاب سیاسی ۴. وجود قوانین اجتماعی مشخص در جامعه.

امنیت اعتقادی: یعنی اینکه افراد جامعه تا چه حد احساس می‌کنند که می‌توانند باورهای خود را آزادانه بیان کنند و در مورد مسائل و مشکلات جامعه به بحث و گفت و گو بنشینند (هاشمی نسب، ۱۳۹۴: ۱۷۹). این بعد با گویه‌های زیر سنجیده شده است.

۱. چاپ و نشر عقاید ۲. احترام به افکار مختلف در جامعه ۳. بیان راحت باورها ۴. بحث و گفتگو در مورد مشکلات جامعه

امنیت نوامیس: آرامش و اطمینان افراد در مورد خطر تعرض قرار نگرفتن نوامیس آن‌ها در سطح محله، شهر و به طور کلی جامعه (ذاکری هامانه، ۱۳۹۰: ۲۱۶). این بعد نیز با گویه‌های زیر سنجیده شده است.

۱. تهدید نوامیس در محله زندگی ۲. وجود امنیت کامل نوامیس در سطح شهر ۳. تهدید نوامیس توسط آشنایان ۴. وجود امنیت کامل نوامیس در هنگام مسافرت در شب یا روز

یافته‌های پژوهش

یافته‌ها نشان می‌دهد، ۵۰ درصد پاسخگویان مرد و ۵۰ درصد پاسخگویان زن می‌باشند همچنین ۶۲/۵ درصد مجرد، ۳۶/۲ درصد متأهل و ۱/۳ بی‌همسر در اثر طلاق یا فوت بوده‌اند. میانگین سنی پاسخگویان ۲۶ سال، و انحراف معیار آن ۹/۴۹

می‌باشد. ۶ درصد پاسخگویان سطح تحصیلاتشان بیسواد و ابتدایی، ۴۳/۸ درصد راهنمایی و دبیرستان، ۴۰/۶ درصد کاردانی و کارشناسی، ۶/۸ درصد کارشناسی ارشد و دکتری و ۲/۹ درصد هم تحصیلات حوزوی داشتند. ۹/۴ درصد پاسخگویان بدون درآمد، ۱۷/۷ درصد درآمدشان زیر ۱ میلیون تومان، ۳۱/۵ درصد ۱ تا ۲ میلیون، ۲۲/۷ درصد ۲ تا ۳ میلیون، ۸/۶ درصد ۳ تا ۴ میلیون، ۶/۳ درصد ۴ تا ۵ میلیون و ۳/۹ درصد هم بالای ۵ میلیون تومان درآمد داشتند.

فرضیه اول: میزان احساس امنیت شهروندان شهر ایزه پایین است.

جدول شماره ۲. آماره توصیفی متغیر وابسته به تفکیک ابعاد و آزمون تک نمونه‌ای T

ابعاد	گویه‌ها	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	میانگین معیار	T	سطح معناداری
امنیت جانی	۴	۴	۲۰	۹/۵۰	۴/۰۳	۱۲	۱۲/۱۲۷	۰/۰۰۰
امنیت مالی	۴	۴	۲۰	۹/۲۸	۳/۷۲	۱۲	۱۴/۲۶۰	۰/۰۰۰
امنیت شغلی	۴	۳	۱۵	۵/۹۱	۲/۸۸	۹	۲۰/۹۴۶	۰/۰۰۰
امنیت نوامیس	۴	۴	۱۷	۸/۸۳	۲/۶۲	۱۰/۵	۱۲/۴۱۴	۰/۰۰۰
امنیت قضایی	۴	۴	۱۸	۸/۶۲	۳/۰۴	۱۱	۱۵/۲۵۹	۰/۰۰۰
امنیت اعتقادی	۴	۴	۲۰	۱۰/۴۴	۳/۶۳	۱۲	۸/۴۱۸	۰/۰۰۰
احساس امنیت اجتماعی	۲۴	۲۴	۸۷	۵۲/۵۸	۱۲/۱۷	۵۵/۵	۴/۶۷۳	۰/۰۰۰

همانگونه که در جدول شماره ۲ مشخص است میانگین احساس امنیت اجتماعی و همچنین ابعاد آن از حد متوسط پایین‌تر است و این تفاوت هم از نظر آماری معنادار است. بنابراین فرضیه ما تایید می‌شود.

فرضیه دوم: میزان طایفه‌گرایی در شهر ایزه نسبتاً بالا است.

جدول شماره ۳. آماره توصیفی متغیر مستقل به تفکیک ابعاد و آزمون تک نمونه‌ای T

متغیر مستقل	گویه‌ها	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	میانگین معیار	T	سطح معناداری
طایفه‌گرایی	۷	۷	۳۵	۲۷/۹۹	۳/۸۹	۲۱	۵۰/۲۵	۰/۰۰۰

نتایج جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که میانگین معیار طایفه‌گرایی (۲۱) و میانگین مشاهده شده (۲۷/۹۹) می‌باشد که نشان می‌دهد میزان طایفه‌گرایی از میانگین معیار بیشتر است. این تفاوت از نظر آماری نیز معنادار بوده است. بنابراین فرضیه ما تایید می‌گردد.

فرضیه سوم: میزان احساس امنیت در مناطق ۲ گانه شهری ایزه متفاوت است.

جدول ۴. خروجی آزمون T مستقل برای تعیین تفاوت میزان احساس امنیت اجتماعی در بین مناطق ۲ گانه شهری ایزه

متغیر	ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف معیار	T	سطح معناداری
مناطق شهری	منطقه ۱	۲۱۶	۵۱/۱۵	۱۱/۷۰	-۲/۶۴۶	۰/۰۰۸
	منطقه ۲	۱۶۴	۵۴/۴۶	۱۲/۵۵		

جدول شماره ۴ میزان احساس امنیت را در بین مناطق دوگانه شهری ایذه نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری ($P=۰/۰۰۸$) تفاوت معناداری به لحاظ احساس امنیت در بین مناطق دوگانه شهری ایذه وجود دارد. بر این اساس منطقه ۲ با میانگین (۵۴/۴۶)، از منطقه ۱ با میانگین (۵۱/۱۵)، احساس امنیت اجتماعی بیشتری دارد.

فرضیه چهارم: بین پایگاه اجتماعی- اقتصادی و احساس امنیت تفاوت وجود دارد.

جدول شماره ۵) خروجی آزمون تحلیل واریانس بین پایگاه اجتماعی اقتصادی و میزان احساس امنیت

متغیر	ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	سطح معناداری
پایگاه اجتماعی - اقتصادی	طبقه خیلی پایین	۲۶	۴۹/۸۰	۱۴/۵۳	۳/۶۵۹	۰/۰۰۶
	طبقه پایین	۶۵	۵۱/۰۰	۱۰/۸۰		
	طبقه متوسط	۲۱۳	۵۱/۷۸	۱۱/۸۲		
	طبقه بالا	۶۲	۵۶/۷۴	۱۳/۲۲		
	طبقه خیلی بالا	۱۴	۵۸/۷۸	۸/۸۷		
	کل	۳۸۰	۵۲/۵۸	۱۲/۱۷		

بر اساس داده‌های جدول شماره ۵ بین پایگاه اجتماعی- اقتصادی با سطح معناداری (۰/۰۰۶) و احساس امنیت تفاوت وجود دارد. میانگین احساس امنیت طبقه خیلی پایین (۴۹/۸۰)، طبقه پایین با میانگین (۵۱/۰۰)، طبقه متوسط با میانگین (۵۱/۷۸)، طبقه بالا با میانگین (۵۶/۷۴)، و طبقه خیلی بالا با میانگین (۵۲/۵۸) هستند. بنابراین هر چه پایگاه اجتماعی اقتصادی فرد بالاتر می‌رود میزان احساس امنیت آن فرد نیز بالاتر می‌رود. بنابراین فرضیه تایید فرضیه می‌گردد.

فرضیه پنجم: بین طایفه‌گرایی و احساس امنیت رابطه وجود دارد

جدول شماره ۶) ماتریس همبستگی بین متغیر مستقل و متغیر وابسته به تفکیک ابعاد

متغیر وابسته (به تفکیک ابعاد)	امنیت جانی	امنیت مالی	امنیت شغلی	امنیت نوامیس	امنیت قضایی	امنیت اعتقادی	امنیت اجتماعی
طایفه‌گرایی	* -۰/۱۴۴	* -۰/۱۰۵	۰/۰۰۴	-۰/۰۷۵	-۰/۰۹۲	-۰/۰۱۴	-۰/۱۳۴*
سطح معناداری	۰/۰۰۵	۰/۰۴۰	۰/۹۳۲	۰/۱۴۵	۰/۰۷۲	۰/۷۸۸	۰/۰۱۶

$P < 0/05$; $P < 0/01$; $P < 0/00$

بر اساس داده‌های جدول شماره ۶ بین طایفه‌گرایی و احساس امنیت اجتماعی با سطح معناداری (۰/۰۱۶) و ضریب همبستگی (۰/۱۲۴-) رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. بدین معنا که هر چه طایفه‌گرایی بیشتر می‌شود میزان احساس امنیت شهروندان کاهش پیدا می‌کند بنابراین فرضیه تایید می‌گردد. و این رابطه در بین ابعاد احساس امنیت اجتماعی تنها با بعد امنیت جانی و امنیت مالی رابطه معنادار دارد.

جدول شماره ۷) رگرسیون تأثیر متغیرهای مستقل بر احساس امنیت اجتماعی

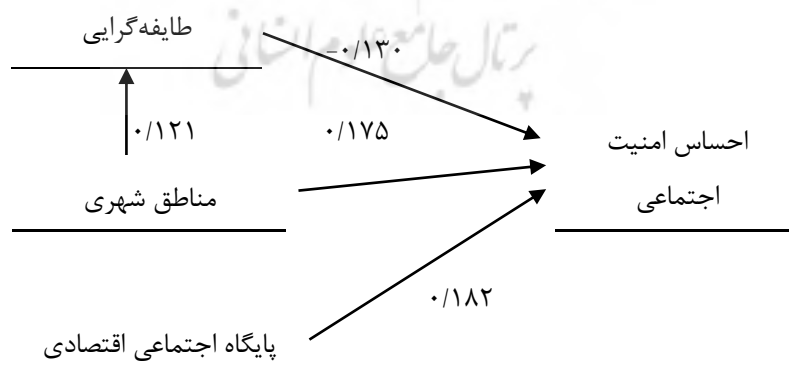
متغیرهای مستقل	ضرایب استاندارد نشده		T	سطح معناداری
	B	ضرایب استاندارد شده (Beta)		
پایگاه اجتماعی اقتصادی	۵/۵۴۹	۰/۷۰۵	۳/۶۱۷	۰/۰۰۰
مناطق شهری	۴/۲۹۳	۱/۲۳۸	۳/۶۴۷	۰/۰۰۱
طایفه گرایی	-۰/۴۰۷	۰/۱۵۷	-۲/۵۹۶	۰/۰۱۰
ضریب تعیین شده	۰/۰۶۴	ضریب تعیین	۰/۰۷۱	ضریب همبستگی چندگانه
				۰/۲۶۶

بر اساس داده‌های جدول شماره ۷. از مجموع متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون (متغیرهای پایگاه اجتماعی اقتصادی، مناطق شهری و طایفه گرایی) توانستند حدود ۷/۱ درصد از واریانس احساس امنیت اجتماعی را تبیین کنند. مابقی تغییرات متغیر وابسته به دلیل پیچیدگی و چند بعدی بودن متغیر وابسته تحقیق، یعنی احساس امنیت اجتماعی به سایر متغیرها بستگی دارد.

جدول شماره ۸) اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای مستقل احساس امنیت اجتماعی

متغیرهای مستقل	نوع اثر		کل
	مستقیم	غیرمستقیم	
پایگاه اجتماعی اقتصادی	۰/۱۸۲	-	۰/۱۸۲
مناطق شهری	۰/۱۵۷	-۰/۰۱۵	۰/۱۴۲
طایفه گرایی	-۱/۳۰	-	-۰/۱۳۰

مدل مسیر به بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته (احساس امنیت اجتماعی) می‌پردازد. با توجه به جدول فوق، می‌توان اشاره کرد که متغیر مناطق شهری بیشترین اثر مستقیم و کل را بر متغیر وابسته (احساس امنیت اجتماعی) داشته است.

شکل ۲. الگوی مدل مسیر

بحث و نتیجه‌گیری

امنیت از مهم‌ترین نیازهای بشری در همه‌ی ادوار تاریخ بوده است. امروزه به دلیل پیشرفت و توسعه، امنیت نقش مهم‌تری به خود گرفته و همه‌ی ابعاد زندگی انسان‌ها را در بر گرفته است. عدم توجه به مقوله احساس امنیت خسارات زیادی را به بار خواهد آورد. در ایجاد امنیت و احساس امنیت، عوامل گوناگونی دخیل هستند، شناسایی این عوامل و عناصر از پیش شرط‌های اساسی جهت ارتقای سطح امنیت اجتماعی است. در این پژوهش متغیرهای پایگاه اجتماعی - اقتصادی، نواحی شهری و طایفه - گزایی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد میزان احساس امنیت اجتماعی در همه‌ی ابعاد آن در شهر ایزه پایین تر از میانگین معیار است. کمترین میزان احساس امنیت، امنیت شغلی با میانگین (۵/۹۱)، امنیت قضایی (۸/۶۲)، امنیت نوامیس (۸/۸۳)، امنیت مالی (۹/۲۸)، امنیت جانی (۹/۵۰)، امنیت اعتقادی (۱۰/۴)، میانگین احساس امنیت اجتماعی (۵۲/۵۸) است. در رابطه با این موضوع که چرا میزان احساس امنیت در شهر ایزه پایین است باید گفت که شهر ایزه به واسطه عدم توسعه اقتصادی، میزان بالای بیکاری، فقر، تبعیض‌های صورت گرفته در سطح ملی و استانی، بافت نامناسب و فرسوده شهری، و محیط طایفه‌ای خود شرایط زمینه‌ای نامنی را دارد.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد میزان احساس امنیت در بین مناطق دوگانه شهری متفاوت است که با نتایج کانونی و همکاران (۱۳۹۴) همسو است. میزان احساس امنیت منطقه ۲ از منطقه ۱ بیشتر است. منطقه ۲ که بیشترین احساس امنیت را دارد از محلاتی تشکیل شده که اکثریت از ساکنینی تشکیل شده که به لحاظ اقتصادی و اجتماعی به نسبت دیگر مناطق شهر از وضعیت بهتری برخوردارند. و در شهر این محلات به نوعی بالا نشین‌ها هستند. منطقه ۱ که میزان احساس امنیت کمتری داشته بیشتر منتهی به مناطق حاشیه نشین شهر می‌شوند.

از دیگر نتایج این تحقیق این بود که میزان طایفه‌گرایی در شهر ایزه بالاتر از میانگین معیار است. بخشی از طایفه‌گرایی مردم ایزه به گذشته‌ی تاریخی و شیوه معیشت آن‌ها در گذشته برمی‌گردد. مردمان بختیاری به شیوه‌ی عشایری زندگی می‌کردند تابستان‌ها به مناطق سردسیر و در زمستان به مناطق گرمسیری کوچ می‌کردند. زندگی کوچ نشینی به شدت به مرتع و چراگاه وابسته است. کوچندگان از یک سو باید قلمرو خود را حفظ می‌کردند و از سوی دیگر برای رسیدن به آن در بیلاق و قشلاق با خطرهایی مواجه بودند. عبور از قلمرو دیگران و برخورد با طوایف و تیره‌ها در ایل‌راه‌ها می‌توانست به جنگ و نزاع منتهی شود. عبور از گردنه‌های صعب‌العبور و رودخانه‌های خروشان و مسائلی از این قبیل همبستگی گروهی را می‌طلبید. همه این‌ها عواملی بودند که سازماندهی و انسجام خاصی به قبایل و طوایف می‌بخشید و روابط اجتماعی عمیق و مستحکمی میان اعضا برقرار می‌کرد و سرنوشت آن‌ها را به هم گره می‌زد. از این رو زندگی مردمان بختیاری و شهر ایزه از گذشته به طایفه پیوند خورده است. و در زمانه حال نیز هنوز آن ته‌نشست‌های ایلیاتی در ذهن مردم وجود دارد. از سوی دیگر جریانات و تحولات امروزی نه تنها از شدت طایفه‌گرایی کم نکرده بلکه بدان نیز افزوده است. به عنوان مثال اکثر طوایف در انتخابات مجلس و شوراهای شهر تنها به حمایت از کاندیدایی که از طایفه خودشان باشد حمایت می‌کنند. یا با استفاده از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی کانال‌های را ایجاد می‌کنند که اخبار آن طایفه را منتشر می‌کند. و همه‌ی این‌ها باعث شده تا نسل تحصیل کرده‌ی امروزی نیز طایفه‌گرایی را در اولویت خود قرار بدهد.

یکی دیگر از نتایج تحقیق نشان داد که هر چه پایگاه اجتماعی - اقتصادی مردم شهر بالاتر رود میزان احساس امنیت نیز بالاتر می‌رود میانگین احساس امنیت طبقه خیلی پایین (۴۹/۸۰)، طبقه پایین با میانگین (۵۰/۰۰)، طبقه متوسط با میانگین (۵۱/۷۸)، طبقه بالا با میانگین (۵۶/۷۴)، و طبقه خیلی بالا با میانگین (۵۲/۵۸) هستند. به نظر می‌رسد که عضویت افراد در قشرها و

طبقات اجتماعی مختلف، باعث رشد بعضی از الگوهای رفتاری می‌شوند. عوامل تشکیل دهنده‌ی طبقه اجتماعی فرد، در تعیین پایگاه اجتماعی فرد، نقشی که ایفا می‌کند، وظایفی که برعهده دارد و امتیازاتی که از آن برخوردار است، موثر است. این عوامل در برداشت فرد از خود و از اعضای طبقات اجتماعی دیگر و نحوه‌ی تعامل با آن‌ها می‌گذرد. در این میان نقش طبقه و پایگاه اجتماعی افراد در تاثیر گذاری احساس امنیت یکی از موضوعات مهمی است که اندیشمندان مختلفی در مورد آن نظریه پردازی کرده‌اند. از سوی دیگر هر چه پایگاه اجتماعی اقتصادی افراد در یک جامعه افزایش یابد، امکان دستیابی آن‌ها به امکانات و خدمات آموزشی، بهداشتی و رفاهی و غیره افزایش می‌یابد. از این‌رو می‌توان گفت افرادی که به لحاظ تحصیلات و درآمد سطح بالاتری داشته باشند امنیت‌شان در همه‌ی ابعاد بالاتر می‌رود. به یک نوعی امنیت را برای خود خریداری می‌کنند.

نتایج تحقیق نشان داد که بین طایفه‌گرایی و میزان احساس امنیت رابطه معکوس و معناداری وجود دارد، بدین معنا که هر چه طایفه‌گرایی بیشتر شود به همان میزان احساس امنیت نیز فروکاسته می‌شود. که با نتایج قاسمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۶)، حسین زاده و همکاران (۱۳۹۰) و یوسفی جویباری و همکاران (۱۳۹۱) همسو و با نتایج توحیدیان و همکاران (۱۳۹۷) و سبکتکین و همکاران (۱۳۹۵) ناهمسو است. نتایج به دست آمده تایید کننده نظریات رقابت بر سر منافع، نظریه محرومیت نسبی و نسبت دادن و نظریه ستیزه جویی دولارد می‌باشد. که هر کدام از این نظریات قوم‌گرایی را به نوعی رقابت بر سر منافع می‌دانند که باعث می‌شود قوم مقابل واکنشی از خود نشان دهد.

پیشنهادات

با توجه به نتایج این تحقیق که عملکرد طایفه‌گرایی بر روی احساس امنیت شهروندان تاثیرگذار است پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- ۱) لزوم تقویت همگرایی در بین مردم و مسئولین در جهت رفع اختلافات طایفه‌ای
- ۲) نخبگان سیاسی و فرهنگی که بخشی از طایفه‌گرایی‌ها به ویژه در زمان انتخابات توسط آن‌ها ایجاد می‌شود می‌بایست تلاش بیشتری در جهت تقویت همگرایی داشته باشند.
- ۳) مسئولین شهری با انتخاب افراد شایسته از همه طوایف سعی شان بر این باشد که همه طوایف را در اداره‌ی شهر سهیم کنند.
- ۴) فراهم نمودن شرایط لازم جهت ایجاد تشکل‌ها و گروه‌های اجتماعی مدرن به منظور تقویت پیوندهای اجتماعی و تحکیم روابط اجتماعی، تا از این طریق میزان طایفه‌گرایی را کاهش داده و احساس امنیت را بالاتر رود.
- ۵) ضرورت انجام کار فرهنگی به ویژه در مدارس و مطبوعات و نهادهای فرهنگی شهر ایذه به منظور افزایش هم‌گرایی و همدلی و تقویت انسجام و وابستگی در مناطق شهری.
- ۶) با توجه به اینکه احساس امنیت در منطقه ۱ کمتر از منطقه‌ی ۲ می‌باشد لازم است برنامه‌هایی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این منطقه تدارک دیده شود.
- ۷) ضرورت توجه شهرداری و سازمان‌های متولی امور شهر به منطقه ۱ و به ویژه مناطقی که منتهی به حاشیه شهر می‌شوند.
- ۸) با توجه به وجود رابطه بین پایگاه اجتماعی- اقتصادی با احساس امنیت اجتماعی، مسئولان و مدیران شهری و کشوری به منظور بالا بردن پایگاه اجتماعی و اقتصادی، مشاغل مختلف همچنین امکانات تحصیلی را در شهر ایذه مهیا کنند.

منابع

- احمدی، حمید (۱۳۸۲). قومیت و قوم گرایی در ایران افسانه و واقعیت، تهران، نشر نی.
- اکبری، محمدعلی (۱۳۸۴). تبارشناسی هویت جدید ایرانی (عصر قاجاریه و پهلوی اول)، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.
- الهیاری، فریدون؛ فروغی ابری، علی اصغر؛ عبداللهی نوروزی، عزت الله (۱۳۹۰). بررسی تحلیلی ساختار قدرت سیاسی اجتماعی در ایل بختیاری از قاجاریه تا انقلاب اسلامی، جستارهای تاریخی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال دوم، شماره اول، صص ۱۵-۵۰.
- اورکی، پروش (۱۳۹۱). مفاهیم و نظریه‌های امنیت، کرج، انتشارات نیبگ.
- باپیری، امید علی؛ کمریگی، خلیل؛ درویشی، فرزاد (۱۳۹۴). بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و برخی عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی استان ایلام)، فرهنگ ایلام، دوره شانزدهم، شماره ۴۶ و ۴۷ صص ۷۵-۹۰.
- برتون، رولان (۱۳۸۴). قوم شناسی سیاسی، ترجمه ناصر فکوهی، تهران، نشر نی.
- تنهایی، حسین؛ ادهمی، علی رضا؛ بختیاری، حسین (۱۳۹۳). بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت اجتماعی ساکنان بالای ۱۸ سال شهر قزوین، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی شماره چهارم، صص ۱-۳۸.
- توحیدیان، یاسمن؛ نوابخش، مهرداد؛ آقا جانی مرعاء، حسین (۱۳۹۷). بررسی عوامل تهدید کننده همبستگی اجتماعی در سطح محلات، مطالعات جامعه شناختی شهری، سال هشتم، شماره بیست و هشتم، صص ۱-۲۳.
- حسین زاده، علی حسین؛ نواح، عبدالرضا، عنبری، علی (۱۳۹۰). بررسی جامعه شناختی عوامل موثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز)، فصلنامه دانش انتظامی، سال سیزدهم، شماره دوم، صص ۱۹۱-۲۲۵.
- خورشیدی، عباس؛ قنبری، علی؛ زارع مهدوی، قادر (۱۳۹۲). تاثیر اقدامات پدافند غیر عامل بر امنیت اجتماعی تهران، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال پنجم، شماره دوم، صص ۴۳-۶۶.
- دسترنج، منصوره (۱۳۹۳). بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر لار (فارس) و بستک (هرمزگان) با تاکید بر رسانه های جمعی، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۴۰، صص ۱۴۹ - ۱۷۴.
- ذاکری هامانه، راضیه (۱۳۹۰). بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و عوامل اجتماعی موثر بر آن (مطالعه موردی شهر یزد)، پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد.
- ربیعی، علی (۱۳۸۷). مطالعات امنیت ملی (مقدمه‌ای بر نظریه‌های امنیت ملی در جهان سوم)، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی مرکز چاپ و انتشار وزارت امور خارجه.
- رضائی کلواری، نورالله؛ بحرینی، مجید (۱۳۸۹). مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۲۲، صص ۱۳۷ - ۱۶۲.
- سبکتکین، قربانعلی؛ ترکرانی، مجتبی؛ حق ندری، ایرج (۱۳۹۵). رابطه سرمایه اجتماعی و هراس از تعرض در محله‌های شهر خرم آباد، مسائل اجتماعی ایران، سال هشتم، شماره ۲، صص ۷۷-۹۸.

- سجادیان، ناهید؛ نعمتی، مرتضی؛ شجاعیان، علی؛ اورکی، پروش (۱۳۹۴). ارزیابی نقش طایفه گرایی در احساس امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: شهر ایذه)، فصلنامه علمی پژوهشی اطلاعات جغرافیایی سپهر، دوره ۲۴، شماره ۹۴، صص ۷۶-۵۹
- سجاسی قیداری، حمدالله؛ پورطاهری، مهدی؛ صادقی، وحید؛ حسینی، سید محمد حسین (۱۳۹۵). تحلیل رابطه طایفه گرایی اجتماعات محلی با توسعه سیاسی در شرایط انتخاباتی (مطالعه موردی: شهرستان نورآباد ممسنی)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، سال چهارم، شماره ۱، صص ۱۹-۴۶.
- صالحی امیری، سیدرضا (۱۳۸۸). مدیریت منازعات قومی در ایران، تهران، انتشارات مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- صالحی امیری، سیدرضا؛ افشاری نادری، افسر (۱۳۸۹). مبانی نظری و راهبردی مدیریت ارتقای امنیت اجتماعی و فرهنگی در تهران، فصلنامه راهبرد، سال بیستم، شماره ۵۹، صص ۴۹-۷۶.
- عشایری، طاها (۱۳۹۲). مطالعه جامعه شناختی عوامل موثر بر شکل گیری نزاع (درگیری) های دسته جمعی روستایی - عشایری و پیامدهای آن (مورد مطالعه روستای پریخان از توابع شهرستان مشکین شهر اردبیل، دفتر تحقیقات کاربردی استان اردبیل).
- فکوهی، ناصر (۱۳۹۶). مبانی انسان شناسی، تهران، نشر نی.
- کوئن، بروس (۱۳۸۸). مبانی جامعه شناسی (با تجدید نظر اساسی و اضافات) ترجمه غلامعباس توسلی و رضا فاضل، انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت).
- قاسمی نژاد، ابودر؛ حسنوند، باقر؛ قلی زاده، حامد (۱۳۹۶). تحلیل شکل گیری نزاع های دسته جمعی در مناطق روستایی شهرستان سلسله، پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، سال پنجم، شماره هجدهم، صص ۱-۳۰.
- کانونی، رضا؛ ایمانی، بهرام؛ حبیب زاده، عظیم؛ مسلمی، آرمان (۱۳۹۴). سنجش احساس امنیت اجتماعی در مناطق شهری (مطالعه موردی: شهر اردبیل)، پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، سال سوم، شماره دهم، صص ۱-۳۴.
- گودرزی، حسین (۱۳۸۴). گفتارهایی درباره جامعه شناسی هویت در ایران، تهران، انتشارات تمدن ایرانی.
- مجتهدزاده، پیروز (۱۳۹۲). جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
- محسنی، منوچهر (۱۳۷۵). مقدمات جامعه شناسی، تهران نشر دوران.
- مصطفی نژاد، حسن (۱۳۸۹). مدیریت بحران های قومی با رویکرد انتظامی (مبانی، اصول و الگوها)، تهران، انتشارات زرد.
- مظلوم خراسانی، محمد؛ اسمعیلی، عطا (۱۳۸۹). بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی زنان شهر مشهد در سال ۱۳۸۵-۱۳۸۶ و عوامل موثر بر آن، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، سال هفتم، شماره ۲، صص ۲۵۱-۲۱۹.
- میرزایی، حسین؛ حسنوند، اسماعیل (۱۳۹۱). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی (مطالعه تطبیقی دهستان مرکزی شهرستان سلسله و شهر الشتر)، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۳۲، صص ۱۳۳-۱۵۵.

- نیازی، محسن؛ عشایری، طاها(۱۳۹۴). نزاع دسته جمعی در عشایر ایران، تهران، انتشارات سخنوران.
- نیازی، محسن؛ بهروزیان، بهروز؛ سخایی، ایوب؛ حسینی زاده آرانی، سعید(۱۳۹۶). فراتحلیل رابطه بین طایفه‌گرایی و نزاع دسته جمعی با تاکید بر متغیر تعدیل‌گر قومیت، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال ششم، شماره سوم، صص ۱-۱۶.
- میرفردی، اصغر؛ صادق‌نیا، آسیه(۱۳۹۱). گونه‌شناسی نزاع‌های دسته جمعی در شهرستان بویر احمد، فصلنامه پژوهش‌های انتظام اجتماعی، سال چهارم، شماره دوم، صص ۴۱-۷۳.
- هاشمی نسب، سمیه(۱۳۹۴). بررسی عوامل اجتماعی فرهنگی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی دختران دبیرستانی شهر شیراز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد.
- یوسفی جویباری، محمد؛ صیدی محمدی، یاسر؛ فتاحی، علی‌رضا(۱۳۹۱). نابرابری‌های قومی و امنیت ملی، مجله مطالعات جامعه‌شناختی، سال پنجم، شماره پانزدهم، صص ۱۲۱-۱۳۷.
- Rowland, Jennifer(2009). Democracy and the Tribal System in Jordan: Tribalism as a Vehicle for Social Change, Independent Study Project (ISP) Collection.
- Asongu , Simplicite .Tedika,Oasis Kodila(2016). Tribalism and Government Effectiveness, Published: Economics Bulletin, 37(1), pp. 156-167.
- Jacobson, David. Deckard, Natalie(2012). The Tribalism Index: Unlocking the Relationship Between Tribal Patriarchy and Islamist Militants, New Global Studies, Volume 6, Issue 1, Pp 1-16.